

אחרוני היהודים במקידה שבקסטיליה בזמן הגירוש

Author(s): חיים ביינארט

Reviewed work(s):

Source: *Zion* / ציון, Vol. א (תשנ"א), pp. 239-254

Published by: [Historical Society of Israel](#)

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/70037603>

Accessed: 04/12/2011 09:05

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at

<http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Historical Society of Israel is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Zion* /.

<http://www.jstor.org>

אחרוני היהודים במקידה שבקסטיליה בזמן הגירוש

מאת חיים ביינארט

א

מקידה (Maqueda), אחת העיירות במחוז של טולידו, שוכנת צפונית-מערבית לה. באיזור זה נמצאו ריכוזים רבים של יהודים שעיקר פרנסתם היתה מן החקלאות על צורתיה השונות. העיירות הסמוכות לה היו טורו די אסטיבאן אנבראן (Torre de Esteban Anbrán) וטוריחוס (Torrijos), וחשיבותן לא נפלה מזו של מקידה עצמה. ואכן, נמצא שמקידה צורפה להן בחלוקות מסים שהוטלו במסגרת קהילות ישראל. ידיעותינו על היישוב היהודי בעיירה זו, מקידה, בימים שקדמו למאה ה"י, מועטות יחסית, אף שבחלוקת המס של שנת 1291 נישמו יהודיה בסך של 11,162 מרבדי, סכום נכבד ללא ספק.¹ ב-20 בנובמבר 1316 הכריע המלך אלפונסו הי"א (1312–1350) לטובת יהודי העיירה בשאלת גובה המס השנתי שנתבעו לשלם לכתר, והעמיד אותו על 5,000 מרבדי, הסכום שקבע לפניו אביו פרנאנדו הד' (1295–1312). ההיענות נסתמכה על בקשת הקהילה.² סיבת ההורדה במס היתה התדלדלות הקהילה, וייתכן שלפנינו גם התחשבות של הכתר בתנאי קיומה של הקהילה שהיו על החקלאות. גורם זה שימש לא אחת יסוד בתשלומי המס השנתי. את הנטישה של רבים מבני המקום ייתכן להסביר לא רק בירידה שחלה בקיום מן החקלאות בין השנים 1291–1316, אלא גם בלחץ שיכלה העדה ליצור על השלטון כדי שיתחשב בתנאי הקיום הריאליים, ואין ספק שהכתר מצדו היה מעוניין בקיומו של היישוב היהודי במקום. עדות נוספת על קיום מן החקלאות אנו מוצאים בשנת 1352: ב-14 באוגוסט מכר דון יעקב קסטליאנו (Castellano), בנו של דון יוסף קסטליאנו, תושב העיירה, כרם זיתים (Olivar) לדיאגו גומס, הארסדיאנו (Arcediano)

1 ראה: F. Baer, *Die Juden im christlichen Spanien*, Berlin 1936, II, p. 81. הטל זה הוא מעט פחות מזה שחויבה בו קהילת אלקאראס (Alcaraz), 11,162 מרבדי, ומעט יותר מקהילת מדריד – 10,605 מרבדי. מספרים יחסיים אלה יש לראותם יותר כהערכת יכולת השומה של כל אחת מן הקהילות מאשר יחס מספרי מוחלט לגבי גודלן.

2 עיין: בער, שם, עמ' 135–136. הסכום שנתבע מלכתחילה היה 8,000 מרבדי. בחלוקת המסים השנתית שנעשתה באולמידו וטורו העלו אותו מחלקי המס לגובה של 8,281 מרבדי. יהודי העיירה הגיבו על ההוספה בנטישתה, ואלפונסו הי"א החזיר את הסכום לסך של 5,000 מרבדי שעל הקהילה לשלם.

של טלכירה די לה ריינה, שאף אותה יש לראות כשכנה רחוקה יותר של מקידה.³ בין ראשית המאה הי"ד למחציתה של אותה מאה חלה ככל הנראה התבססות בקהילה זו. במשך המאה הט"ו הולכות ומתרבות ידיעותינו על יהודי העיירה. ב-27 באפריל 1415 נענה האנטי-אפיפיור בנדיקטוס הי"ג לפנייתו של המומר פרנאנדו די סרגוסה מטולידו, ששימש בעברו היהודי כרב בעיירה. לפי הוראתו של בנדיקטוס נסגרו כמה מבתי הכנסת של הקהילה. לקהילה היתה הכנסה, שממנה תוחזקו בתי הכנסת, משדות, מכרמי גפן ומכרמי זית, וממנה גם שולמו לרב המקום שלושים דוקטים זהב לשנה. לאחר שהרב התנצר יחד עם משפחתו, אבדה להם הכנסתם מן הקהילה. יהודי מקידה הכירו את שיטתו של בנדיקטוס, וחששו שגורל דומה מצפה גם לבית הכנסת הגדול של הקהילה. ראשיה אף הסתירו את חפצי הערך של בתי הכנסת כדי למנוע את נפילתם לידי הרשות הנוצרית. בנדיקטוס קיבל את עצמתו של המומר פרנאנדו די סרגוסה, והורה לו לדאוג לשמירתם של חפצי הערך הללו עד שהאפיפיור יצווה בנידון.⁴ הקהילה היהודית היתה מן הנפגעים גם מתוצאות ויכוח טורטוסה (1413–1414).

נתמזל מזלה של קהילת מקידה והיא הצליחה להתאושש בשנות העשרים והשלושים של אותה מאה. בשנת 1422 הוזמן ראש מסדר קלעתרבה, דון לואיס גונסאליס די גוסמאן, את ר' משה א־רג'יל מגואדלחרה לבוא ולהשתקע בעיירה, ולתרגם למענו את המקרא ולהכין לו פירוש מתאים. תחילה היסס ר' משה וניסה להיפטר מן ההזמנה ומן המשימה. אין ספק שראש המסדר הכיר ביכולתו ליטול על עצמו משימה גדולה ואחראית זו, והוא לא פסק מלהפציר בו באיגרות ששלח אליו. סוף שר' משה נכנע להפצרותיו של ראש המסדר ועבר למקידה ועסק בתרגום המקרא עד לשנת 1430, וכנראה שהה שם עד להגשת המקרא המתורגם ופירושו בשנת 1433.⁵

3 הכרם נמצא במקום ששמו אלקאון (Alcavon). עדים למכירה היו דון אברהם אבן חלגואה (Halegua) ודון אברהם אבן חולין (hullen), תושבי מקידה. עיין: בער, שם, עמ' 177, וכן להלן, הערה 19.

4 על בתי הכנסת של מקידה עיין: F. Cantera, *Sinagogas españolas*, Madrid 1955, pp. 243–244. בגזירות קנ"א נשדדו שני בתי הכנסת של העיירה.

5 תרגום המקרא נקרא כיום La Biblia del Duque de Alba, והוא נמצא ברשות בית דוכס זה בארמון ליריאה (Liria) במדריד. בראש התרגום מובאת חליפת המכתבים בין ר' משה לראש המסדר. ראש המסדר העמיד לרשותו של המתרגם שני נזירים: הפרנציסקני אריאס די אנסינאס (Arias de Encinas), ראש המנזר בטולידו, והדומיניקני ואסקו די גוסמאן (Vasco de Guzmán), תיאולוג נודע במסדר נזירים זה. עבודת התרגום נסתיימה ביום השישי השני שחל בחודש יוני 1430, והוא נשלח לבדיקה יחד עם הפירוש ב-5 בנובמבר (1430) לנזיר אריאס די אנסינאס. אז כנראה התחילו לאייר אותו מאייר נוצרי אחד או יותר. עבודה זו נסתיימה בשנת 1433. אין להכריע מה קדם למה: העתקת כתב היד המתורגם או איור המקומות שנועדו לאיור, וייתכן שהיו דפים כאלה וכאלה. עיין: י' בער, תולדות היהודים בספרד הנוצרית, תל-אביב תשט"ז², עמ' 368–369; וכן: C.O. Nordström, *The Duke of Alba's Castilian Bible*, Uppsala 1967, pp. 12, 16, 20, 32, 234; A.A. Sicroff, 'The Arragel Bible: A Fifteenth Century Rabbi Translates and Glosses the Bible for his Christian Master', *Américo Castro, The Impact of his*

עניין מיוחד יש לתפיסת מקומה של העיירה בהיסטוריוגרפיה היהודית של אותם הימים. ר' משה אֶרְגִּיל פירש בתרגומו את 'מקדה' שביהושע (י, י, כח; יב, טז) ואת כיבושה בידי יהושע בן נון. לפי פירושו: 'מקידה זאת הנזכרת בכתוב היא אותה מקידה עצמה הנמצאת בבעלותך, אדון מאיסטרי, בתחום המאיסְטְראסגו שלך, באופן שלמלך מקידה היתה שם [בארץ ישראל] מקידה שנייה'.⁶ רצה לומר, של'מלך מקידה' היתה נחלה בארץ ישראל ואותה ירש ראש המסדר של קלעתרבה.⁷ יוצא מכאן, ששמה של מקידה שבקסטיליה ניתן למקידה שנוסדה בארץ ישראל. ככל שהדבר יראה רחוק, הנה בימים שבהם פירש ר' משה אֶרְגִּיל את המקרא היתה לכך חשיבות ומשקל מיוחד במינו לגבי מסכת היחסים שבין ראשות המסדר ליהודי המקום, ככל שתהא מדומה ודימיונית.

על הקהילה במחצית השנייה של המאה הט"ז אנו למדים ממענק שהעניק המלך חואן ב' (1406–1454) בסוף ימיו (ב־4 ביולי 1453) לרופאה של הקונדיסה דוניה חואנה פימנטל (Pimentel), דודניתו. לרופא ר' שלמה הוענקה גת שמנים (Molino de moler aseyte) במקידה מן הרכוש שהוחרם אצל דון אלווארו די לונה, הקונדסטאבלי של קסטיליה, שהודח והוצא להורג. כן הוענקו לאותו רופא גם כמה מגרשים באסקלונה, כשכר על שירותיו הטובים לקונדיסה. מסתבר שמענקים אלה היו קשורים בישיבתו של הרופא באותה סביבה. בשנות השישים של המאה נודע ר' מימון ממקידה שהשתתף במילת כמה אנוסים בעיר הואסקה שבאֶרְגִּיל, שאותה ערך ר' אברהם ביבאג' בשנת 1464–1465. איננו יודעים כיצד הגיע לשם, אולי ליווה את אחד האנוסים שביקש לחזור לצור מחצבתו. לכל הדעות היה בהשתתפות זו צעד נועז, שהרי על ראשי המְלִים והנימולים ריחפה סכנת עונש מוות. תיאור המעמד מצוי בהרחבה במשפטו של חיים פִּישֶׁל, תושב הואסקה, שנידון

דון Thought, eds. R.F. Surtz, T. Fennan & D.P. Testa, Madison 1988, pp. 173–182
לואיס גונסאלס די גוסמאן שימש ראש המסדר עד למותו בשנת 1443. הוא היה מנאמניו של דון אלווארו די לונה, הקונדסטאבלי של קסטיליה. על מסורת היחס הטוב של ראשי המסדר ליהודים עיין: ח' ביינארט, 'אלמגרו שב"שדה קלעתרבה' במאה הט"ז, ספר־יובל ליצחק בער במלאות לו שבעים שנה, ירושלים תשכ"א, עמ' 209 (בית הכנסת באלמגרו נבנה בשנת 11462!).

6 '...que esta Maqueda, aqui mencionada en el testo, sea la tu misma Maqueda, que tu, señor maestro, posees en tu maestrado, de guisa quel rey de tu misma Maqueda tenia alla otra Maqueda', *Biblia del Duque du Alba*, London 1923, I, fol. 174v ועיין שם, על עריפת ראשיהם של ל"א המלכים (באיור); השווה: נורדסטרם, שם, עמ' 31.

7 H. Beinart, '¿ Cuando llegaron los judíos a España?', *Estudios*, III על כך: (1962), pp. 11–12. לעומת תפיסה זו יש להצביע על פירושו של ר' יצחק אברבנאל לספר מלכים (עיין דפוס ירושלים תשט"ו), בסוף, שמקידה נוסדה בידי יהודים שהגיעו לאותו איזור עם חורבן בית ראשון: 'וכן אחרת שקראו עיר אחרת סמוכה לטולטולה מאקידא, על שם העיר מאקידא שהיה בארץ ישראל. והוא הדין לגבי אישקלונה, על שם אישקלון, שהיה קרובה לארץ ישראל'. ברי שכוונת ר' יצחק היתה אפולוגטית, שקדמו היהודים ביישובם בספרד הרבה הרבה לפני בוא הנצרות לשם. אסקלונה היא עיירה סמוכה למקידה, משמע כל האיזור היה בחזקת יישובים שנוסדו בידי יהודים, 'שבווי פירוש והיספאן', שותפי נבוכדנאצר.

לשריפה בשנת 1489. מסתבר שר' מימרן עדיין ישב שם ואיננו יודעים מה עלה בגורלו. משפט אינקוויזיציה זה שימש את טורקימדה בתעמולתו האנטי-יהודית.⁸ אך דומה שיש לייחס משקל מיוחד למקומה של הקהילה, אף שלא היתה בין הגדולות ולא הצטיינה מבחינה פיננסית, בעובדה שבה התכנסו מורשי קהילות קסטיליה בשנת 1484. על דעת המורשים, שהתכנסו ביוזמתו של אברהם סניור, ה'רב די לה קורטי' והממונה על מס הקסטיליאנוס שהוטל על קהילות המלכות, הוסכם להציע לכתר 12,000 קסטיליאנוס זהב כתרומה מיוחדת של יהדות קסטיליה למאמץ המלחמתי בגרנדה. לכך עוד הוסיפו 4,000 קסטיליאנוס כתשלום קנס על הריבית הקצוצה שמלוויים-בריבית יהודים נטלו מלוויים נוצרים. מורשי הקהילות התחייבו לשלם סכום זה במועדים קבועים, והם ייפו את כוחו של אברהם סניור לחלקו בין קהילות המלכות.⁹ לשם השוואה נצביע על כך שבשנת 1485 שילמה קהילת מקידה, יחד עם קהילות טורי די אסטיבאן אנבראן וקמרינה, סכום של 160 קסטיליאנוס כמס מלחמה.¹⁰ תהיינה הסיבות לכך אשר תהיינה, הנה בשנת 1489 ו-1491 עמד ככל הנראה הסכום שנתבעה הקהילה לשלם על 50,000 קסטיליאנוס. על חשיבותה ומשקלה של קהילת מקידה בזמן הגירוש אנו למדים משתי תעודות שאת זמנן יש לנקוב בין החודשים מאי-יולי 1492.¹¹ בשתייהן צורפו מקידה וטוריחוס, והן ניתנו על דעת מועצת המלכות כהוראה כיצד יש לנהוג ביהודים וברכושם בזמן יציאתם בגירוש; אם כי התעודה השנייה (עיי' להלן) עיקר עניינה גורל החובות והחכירות של דון יצחק אברבנאל. מקבל ההוראות היה לואיס די סיפולבדה (Sepúlveda), מזכירו של הקומנדאדור מאיור של מסדר קלעתרבה וקונטינו (continuo) בחצר מלכותם של פרנאנדו ואיסבל.¹² מהקף תפקידו בחיסול הרכוש היהודי אנו למדים גם על מצבם של יהודי עיריה זו, ומן הדין שיובאו כאן פרטי ההוראות:

8 עיין: בער, תעודות (לעיל, הערה 1), ב, עמ' 493. העדות היא מ-5 בדצמבר 1489. למשפט הנמצא בארכיון בבורדו עיין: MS Bordeaux 1160, fol. 44. על ר' מימרן נאמר: 'Rabi Maymaran de la villa de Maqueda del reyno de Castilla que alli vive y es rabi' (לעיל, הערה 5), על פי המפתח.

9 ראה: AGS RGS (Archivo General de Simancas, Registro General del Sello), 3, No. 3749, fol. 83. התעודה היא מ-30 בספטמבר 1484; ועיין גם: ח' ביינארט, 'יעקב קאצ'ופו אחרון מורשי הקהילות בקסטיליה לפני הגירוש', פעמים, 46-47 (תשנ"א), עמ' 139-147. והשווה גם: L. Suárez Fernández, *Documentos acerca la Expulsión*, Madrid 1964, pp. 243-245. הכתר נענה לפניית סניור בשם המורשים ב-15 ביוני 1485; עיין: סוארס פרנאנדס, שם, עמ' 254.

10 קסטיליאנו אחד היה שווה 485 מרבדי. בשנים שקדמו לשנה זו שילמה מקידה סכומים שונים: בשנת 1474 - 2,500 מרבדי, ומשנת 1482 - 3,000. ברשימות המס לשנת 1484 חסר שמה של מקידה.

11 עיין: בער, תעודות (לעיל, הערה 1), ב, עמ' 411-413; והשווה: סוארס פרנאנדס, שם, עמ' 454-458. מקור התעודות: AGS, Diversos de Castilla, Legajo 8, fols. 127, 128.

12 שמו המלא היה Luis García de Sepúlveda. ב-26 ביולי 1491 נצטוו להכריע בתביעתו של ר' מאיר מלמד, חתנו של אברהם סניור, נגד גומס גיליין (Guillen) ממזריד, על אי תשלום מסים שגבה בשביל ההרמנדאד. עיין: RGS, 8, No. 1968, fol. 104. ב-18 ביולי 1492 הטילה עליו מועצת הכתר לצאת לסיאודד רודריגו ולפרסנו די לוס אהוס (Fresno de los Ajos), שעל אדמת

- (א) עליו לברר מי הם היהודים תושבי מקידה וטוריוחוס המוכנים להמיר את דתם; יש להיטיב עמם ולסייע להם.
- (ב) בית הכנסת השני של טוריוחוס יימסר למוסלמים על מנת להפכו למסגד, משום שהמוסלמים בעיירה זו יעברו לגור בבתי היהודים המגורשים. מסתבר אפוא, שגודל העדה המוסלמית היה כגודל העדה היהודית.
- (ג) על לואיס די סיפולבדה לשמור על בתי הכנסת שבמקידה עד שיצווה הכתר מה לעשות בהם.¹³
- (ד) עליו לערוך רישום של כל הרכוש היהודי שבמקידה ובטוריוחוס: בתים, כרמי זית וכרמי גפן, גנות, מטעי הסומך (Zumaque),¹⁴ אדמות מזרע של דגן, גתות שמנים; לברר מי היו בעליהם והיכן נמצאים הבעלים.
- (ה) עליו לברר עם גומס די רובלס אלו גביות מסים מוטלות על יהודים; אלו מסים יש לגבות מהם ואלו משכנתאות רובצות על רכוש של יהודים.
- (ו) לערוך רישום מפורט של כל הרכוש.
- (ז) לרשום אלו חובות חייבים יהודים לנוצרים ואלו חובות חבים נוצרים ליהודים. עליו לדאוג שסילוק החובות יהיה הדדי. עליו לדאוג לכרוז שיכריז שכל מי שנושה חובות ויש לו התחייבויות של יהודים וכן חובות נזילים, עליו להצהיר על כך תוך מספר ימים [בתעודה חסר המספר והמקום ריק]. תוך זה יוסדרו החובות. אלו שלא יתייצבו [כלומר הנוצרים] בזמן הנקוב והיהודים ייצאו בגירוש, הפסדם שלהם, ונכסי היהודים שיישארו יהיו ניתנים למכירה והרוכשים אותם ייהפכו לבעליהם; היהודים עצמם רשאים למכרם לפי רצונם.
- (ח) הנכסים שעליהם משלמים מסים לאדוני המקומות יירשמו בנפרד ובפרוטרוט, ואף יירשם אלו משכנתאות רובצות עליהם.
- (ט) עליו לדאוג שיירשמו הבתים השייכים ליהודים ומי הם אדוניהם, ועל אלו מהם מוטלים מסים לאדוני המקום.
- (י) יהודי מקידה וטוריוחוס ותחומיהן רשאים למכור את רכושם למי שירצו ולעשות בהם כאוות נפשם, כפי שהמלכים הורו בצויהם, 'אף על פי שאיני מאמין שירבו הקונים אותם'.¹⁵

מסדר סן חואן, ולחקור אלו מסי מעבר נגבו מן היהודים שעברו דרך סיאודד רודריגו בדרכם לפורטוגל. עיין: RGS, 9, No. 2469, fol. 119. וראה מה שכתבתי על חקירה זו בפרק: 'קיום צו הגירוש', בספרי: גירוש ספרד [בדפוס]. בכל הנוגע לחקירה שעליו לערוך במקידה ובטוריוחוס עליו לפעול בדעה אחת עם גבריאל די טפיה (Graviel de Tapia) ועם גומס די רובלס (Gomes de Robles) ואנשי כתר אחרים. על לואיס די סיפולבדה עיין להלן, בתיאור משפטו של חואן קלדרון, תושב מקידה, בבית דין האינקוויזיציה שבטולידו.

- 13 עיין: ח' ביינארט, גירוש ספרד [בדפוס], בפרק על הרכוש הציבורי היהודי ומה עלה בגורלו.
- 14 מעץ זה הפיקו חומצות לצורכי הבורסקאים. בורסקאות היתה אחת הפרנסות שיהודים עסקו בה. יש אפוא להצביע על כך שיהודים עסקו אף בגידול עצים להפקת התכשירים שנדרשו למלאכה זו.
- 15 הסיפא נראית כתוספת ואין לדעת מי הוסיף אותה. התוספת כלשונה היא: 'aunque creo que

(יא) עליו לנקוט בכל האמצעים שחקלאים (labradores) ואישים מועילים אחרים יבואו להתיישב במקידה ובטוריהוס.¹⁶

תעודה מיוחדת במינה זו לא רק שהיא מלמדת על כך שהיהודים היו מעורים היטב בחיי הסביבה, אלא גם שהיתה לכתר תחושה של אובדן ביחס לאוכלוסייה פרודוקטיבית זו שתצא בגירוש. דאגתו של השלטון היתה לא רק שהציאה תהא מסודרת, אלא גם לעתידו של איזור חקלאי זה, שבו היה משקלה של החקלאות היהודית ניכר מאוד.

הצו השני מאותו זמן נוגע יותר ליציאתו של בית אברבנאל ולקשריו עם מקידה.¹⁷ גם בזאת נצטווה לואיס די סיפולבידה לטפל.¹⁸ מדובר בעיבוד שטחי מקרקעין במקידה, בסן סילבסטר (San Silvestre) ובטוריהוס בשנה זו, כלומר שנת הגירוש; עוד נצטווה לדאוג לתקינות הגשר שהולך אל מבצר מקידה; לברר באלו תנאים פעל האלגואסיל במקידה ואיזה אדם מהימן יש למנות לתפקיד זה; לפי דברי ר' מאיר [מלמד] נגבו בשנת 1491 200,000 מרבדי מכל העיירה; יש לערוך רישום של החובות שחבים לבית אברבנאל במקידה, בתחומה ובמקומות אחרים.¹⁹ אלה יש לגבותם ולכך ימנה אברבנאל אדם שיגבה אותם.²⁰ יש להוציא זאת אל הפועל באופן שלדון יצחק אברבנאל ולביתו לא תהיה סיבה לשוב ולפנות אל הכתר. בהיעדרו של גבריאלי די טאפיה יטפל בכל העניינים לואיס די סיפולבידה. בתנאים אלה אמורה היתה קהילת מקידה להתחסל.

ב

והנה ניתן להשלים את תיאור הימים הללו בדברים שאנו למדים מתיק משפט אינקוויזיציה שנערך בטולידו בשנים 1509–1510 נגד חואן קלדרון, קונברסו, הוא יהודה אבן שבת

'pocos avra que ge los compren'. עיין לעיל, הערה 11. ושם זוהי תגובת הנוטריון שהכין את הצו או של מי שציווה לעורכו. קיימת עדות על בית אחד במקידה שעליו השתלטה היהודייה שמחה (Cinha; או Çija). זה היה ביתו של יצחק Bahalu, והוא שהעביר אותו לידי של אנטון רודריגס דל ליליו (del Lillo); הצ'נסיליר וחבר מועצת הכתר הורה ב-2 במארס 1492, לפי בקשת דיל ליליו, שעל שמחה זו להחזיר את הבית, כולל התשלומים שהגיעו ליצחק Bahalu. אם יש לה טענות עליה לפנות ללשכה הצ'נסילרית. עיין: RGS, 9, No. 596, fol. 299.

16 בצו זה מצויים עוד חמישה סעיפים שאינם נוגעים ליהודים, עיין: סוארס פרנאנדס (לעיל, הערה 9), עמ' 456.

17 לתעודה עיין: סוארס פרנאנדס, שם, עמ' 456–458; גם צו זה, כאמור, נמצא ב-AGS, Diversos de Castilla, Leg. 8, fol. 128.

18 התעודה הוצאה על סמך תלונת אברבנאל נגד גומס די רובלס.

19 סכום זה כוונתו ככל הנראה לחכירה שחכרו דון יצחק ויוסף אברבנאל במסי העיירה. המקומות הם: טוריהוס, סן סילבסטר, סנטה [מקום ריק בתעודה], חירונדוטי (Girundote), אלקאון (Alcavon), וכן שדה דגן בפואנסלד.

20 לכל אלה ידאג גבריאלי די טאפיה.

(Yuda Aben Sabad), בנו של זיזה אבן שבת (Ziza Abensabad).²¹ יהודה אבן שבת המיר דתו ככל הנראה בימים סמוכים לגירוש ממש, מסתבר אף לאחר שצו הגירוש התפרסם ברבים. חואן קלדרון נידון שלא בפניו ופרטי התנהגותו מתבררים מעדויותיהם של שבעה עדים שהמירו דתם, שישה מהם יצאו בגירוש וחזרו למקידה. אין תאריך שובם אמור בעדויותיהם, והם: אנטוניו היראדור (Herrador); כריסטובל פרס (נהג פרדות, מוביל, recuero); פרנאן סנצ'יס, recuero; בניטו סנצ'יס, recuero; חואן די אושינה (Uxena), וחואן באוטיסטה, חקלאי (labrador).²² משמעו של דבר, שכל אלה היו בין היוצאים בגירוש ממקידה לפורטוגל וממנה עברו לפאס שבמרוקו.

יהודה אבן שבת המיר דתו ורודריגו קלדרון שימש לו סנדק, וממנו בא לו השם חואן קלדרון; הוא שאסף את המומר לביתו. מסתבר שרודריגו קלדרון היה אחד התושבים הנוצרים המכובדים בעיירה, והוא שציווה על העד חואן די אושינה, שהיה ככל הנראה שכיר בביתו ונתגורר אצלו, שישגיח על חואן קלדרון שלא יבוא במגע עם יהודי העיירה. אלא שחואן קלדרון שכנע אותו שילווה אותו אל בית אביו. כשהגיעו לבית זיזה אבן שבת נודעו האב ממעשה ההמרה, ולאחר שיחה שקיימו האב והבן בעברית פרצו שניהם בבכי.

21 תיק המשפט סימולו: Archivo Histórico Nacional, Inquisición Toledo, Leg. 138, No. 4(122), ובו 142 דפי פוליו. זהו התיק היחיד שהגיע לידנו ממשפט נגד יוצא מקידה.

22 חואן די אושינה (Uxena) היה כנראה שכיר יום; עיין להלן בפרטי עדותו. כן העיד כומר הפארוכיה סן חואן, שאליה השתייך חואן קלדרון, הבצילייר ברנאלדינו. עד זה סיפר בעדותו כיצד ערך את הטבלתו לנצרות של חואן קלדרון: 'al tiempo de la conversion de los judios que puede aver diez e siete o diez e ocho años', וכן שם, fol. 19v. כולם העידו ב־1 בדצמבר 1509, לפני שליח האינקוויזיציה בטולידו, אלונסו אסקודרו, במקידה. העדויות נרשמו בספר השני של אלקלע די הינאריס, XC, C, XCI, LXXXVIII, LXXXIX, XC, C, XCI, ועיין בנספח לתאריכי החקירה ולאישורי העדויות. ליד שמו של כל עד רשם הנוטריון Christiano nuevo de judio, משמע: העד הוא דור ראשון להמרה. ציון זה מצוי גם ליד שני שמות עדי סניגוריה. האחד הוא כריסטובל רודריגס, בנאי (mesonero). עד זה שהה בפאס לפני שהמיר. הוא שמע שיהודה נספה בשריפה בעיר זו. עיין fol. 17v, ולהלן, הערה 27. גם עד הסניגוריה השני, גונסאלו פרנאנדס סביליאנו (Sevillano), רשום כנוצרי חדש. ייתכן שמוצאו מסביליה. עיין: fols. 17v–18r. הוא רשום כמי שהמיר דתו ברשימה שפרסם ק' קאריטי (להלן, הערה 32), עמ' 143. נזכיר עוד קונברסוס תושבי מקידה הנוכרים במשפטים אחרים שאינם נגד תושבי מקידה: (א) כריסטובל פרס (recuerro), נקרא ביהדותו Jaco Bahalul. איננו יודעים מהי זיקתו אל משה בהלול (= לופי פיראנדיס) ובנו יוסי בהלול (= חואן), או אל אברהם בהלול (= אלונסו פיראנדיס). עיין: קאריטי, שם, עמ' 145. (ב) מרי רודריגס, בתו של כריסטובל רודריגס, חנווני (tendero), תושב מקידה. היא נישאה לברתולומי גלייגו, לשעבר מנחם, תושב טלכירה. עיין: fol. 5v, Leg. 150, No. 1 (284); וכן: ח' ביינארט, 'גלגוליו של מנחם ומשפטו בבית דין האינקוויזיציה בטולידו כברתולומי גלייגו', ציון, נה (תש"ן), עמ' 176. (ג) רודריגו (או רואי) גונסאליס, לשעבר תושב ואלדיקבליוס, סנדלר תושב מקידה, שהוחזר לחיק הכנסייה. עיין: fol. 2v, Leg. 147, No. 12 (258). וראה גם: ח' ביינארט, 'אנוסי אליא ותנועתה של הנביאה אינס', ציון, נג (תשמ"ח), עמ' 34 ואילך.

אז נטל העד את חואן קלדרון והחזירו לבית סנדקו.²³ בינתיים חל מועד הגירוש, ואביו ואמו של חואן קלדרון, וכמותם גם העדים הנ"ל, יצאו בגירוש לפורטוגל. זיזה אבן שבת השאיר בידי הבן את רכושו, ומסתבר שרכוש זה לא היה מועט. איננו יודעים אימתי החליט חואן קלדרון לצאת לפורטוגל ולבקר את הוריו ולהביא להם כסף. לצורך ביקור זה מכר כמה פריטים מן הרכוש. אלא ששם שכנע אותו אביו שיחזור למקידה, ימכור את רכוש המשפחה ויצטרף אליהם בפאס, שלשם הם נתכוונו ללכת. ואכן כך נהג הבן: חזר למקידה ומכר את הרכוש פריטים פריטים תוך שהוא מסתיר (disimuladamente) את כוונותיו. רק את בית מגוריו, ככל הנראה, לא מכר, שכן בית זה נשאר ברשותו של לואיס די סיפולבידה, מזכירו של המפקד הראשי של המסדר (Secretario del comendador mayor).²⁴ חואן קלדרון הלך למלגה ועלה על ספינה שהביאה אותו, לאחר שהות בגרנדה, לפאס, שאלה הגיעו הוריו, וכאמור לעיל גם העדים שהעידו עליו נמצאו שם. משכנם היה בסוכות ענפים (Chozas), כמנהג הרועים. נראים הדברים שאכן אלה היו מגוריהם של המגורשים בפורטוגל, בזמן הראשון לבואם, ואף כך היה ככל הנראה במקומות אחרים שלשם הגיעו בגירושם.

בפאס התהלך חואן קלדרון כשאר היהודים במלבוש יהודי (lobo) ועליו הסימן היהודי. כך קיים מצוות כיהודי לכל דבר והיה רגיל ללכת לבית הכנסת, ושם נפגש עם כמה מן העדים. על דרכו של יהודה אבן שבת בקיום מצוות אחידות העדויות של העדים שפגשו אותו בפאס.²⁵ כל העדים מסרו שכך היה הדבר בשנים 1492–1493, בזמן שהותם שלהם בעיר זו. ברי שהיה שם באותו פרק זמן ריכוז של יוצאים ממקידה. דבר זה מלמדנו על דרכם של המגורשים ביציאה בצוותא בגלותם, ועל ריכוז מגוריהם בשכונות אחד עם השני; לא רק על שום קרבת משפחות שהיו מסייעות אחת ברעותה, אלא כמסתבר גם משום תחושת גורל אחד וחיפוש ניחומים בזיכרונות העבר.

אלה הם הפרטים היצאים על דרכו היהודית, ולמעשה זהו תיאור כללי של אורח חיים יהודי בפאס. לענייננו חשובים דווקא פרטי היציאה בגירוש, דרכי השתקעותם של המגורשים והגורל שפקד אותם במקומות היישוב שלשם נתגלגלו. איננו יודעים הרבה על

23 '...a casa del dicho su padre que hera judio. E que el dicho su padre hablo con el dicho Juan Calderon en ebraico, y que este testigo no le entendio lo que dixo. E el dicho judio començo a llorar con el dicho Juan Calderon su hijo e que queria apartar a este testigo a fablar con el'; Leg. 138, No. 4 (122), fols. 6v במדור 'פרסום העדויות', fols. 19v–20r. העד אישר את עדותו ב־9 במאס 1509. יש להצביע כאן על העברית שהיתה שגורה בפיהם של האב והבן.

24 עדות חואן די אושינה, שם. על לואיס די סיפולבידה עיין לעיל. ייתכן שסיפולבידה השיג את הבית בתוקף מעמדו בחצר המלכות, ודאי לאחר שחואן קלדרון הסתלק מן העיירה.

25 '...e que le vio alli (4v): fols. 4r–6v. עיין למשל בעדותו של כריסטובל פרס (4v): fols. 4r–6v. 'judio'. עד זה עזב את יהודה אבן שבת בפאס נוהג כיהודי לכל דבר. העדויות כולן סוכמו בידי נוטריון בית הדין ב־19 fol. ואילך.

תלאותיהם של זיזה אבן שבת ואשתו ובנם יהודה אבן שבת. יהודה היה רווק ומסתבר שהיה צעיר לימים, שכן מינה לו בית הדין אפוטרופוס (curador), דבר שנהגו ביחס לצעירים עד גיל כ"ה שנים, שנחשב לגיל הקטינות. לפי עדות אחת פקד אותם אסון, והם נשרפו בדליקה בסוכה שבה נתגוררו.²⁶ ואין כל פליאה על כך בתנאי מגוריהם של המגורשים בכלל.

ברם, שלא כמקובל במשפטי אינקוויזיציה שנערכו נגד נידונים שלא בפניהם, הועמדה לחואן קלדרון מערכת סניגוריה, והסניגור שימש לו גם אפוטרופוס. השאלה חוזרת למקומה: מי כיסה את הוצאותיה של מערכת הסניגוריה? זו היתה מורכבת מאלונסו די באינה כפרוקורדור (גם אפוטרופוס) וכטוען בפני בית הדין, וברתולומי דל בוניליו כלטראדו. שניהם היו מקובלים על בית הדין בטולידו.²⁷ הם נהגו לפי כללי הפרוצדורה, והגישו טיעון פורמלי ביסוד טענותיהם להגנה על חואן קלדרון. זה התבסס על כך שהתביעה לא הוכנה בצורה הוגנת ועדי התביעה אינם עדים שאפשר לתת אמון בדבריהם. לטיעון הוסיפו שאלון שעל פיו ביקשו שעדי הסניגוריה ייחקרו בבית הדין. בעזרת שאלון זה שהיו אמורים להציג לעדים, ביקשו להוכיח שחואן קלדרון היה נוצרי נאמן. הם הצביעו על כך שיציאותיו ממקידה היו לצורך פרנסתו כסוחר, וכי הוא עומד לחזור בקרוב מאוד (muy presto) למקידה. משמע אינו בורח מן הדין. אלא שעדי הסניגוריה אכזבו, ובעדויותיהם לא היה דבר שיצביע על נאמנותו הנוצרית.²⁸ בשלב הבא של מערך הסניגוריה הוסכם שיציגו עדויות לביטול עדויות התביעה (tachas), אלא שבזאת נאלצה הסניגוריה להודות בכישלונה ובכך סיימה את טיעונה.²⁹ להלן הכריזו שני הצדדים, התביעה וההגנה, לפני השופטים, שתמו טיעוניהם, ובית הדין החליט על סיום המשפט. בקונסולטה דיפי שנתקיימה ב־4 ביוני 1510 הוחלט על שריפתו של הנאשם בדמות דיוקן.³⁰ ב־29 ביוני 1510 הועלתה דמות דיוקנו על המוקד באוטו־דיפי שנתקיים בטולידו,³¹ בהסגרתה לקורחידור של העיר מוסן חיימה פֶּרֶר. לא היה זה חשוב בעיני בית הדין אם לפי העדויות נספה באסון. ה'צדק האינקוויזיטוריאלי' חייב היה להיראות ולהיעשות.

26 עדות פרנאן קברירה, שהעיד מטעם הסניגוריה, אך למעשה היתה עדותו מרשעת. הוא שמע עליו:

'...que se quemó alla en vna choça en allende con otros judios' (17r)

27 על שיטת הסניגוריה בבתי דין האינקוויזיציה עיין: ח' ביינארט, אנוסים בדין האינקוויזיציה,

תל-אביב תשכ"ה, מפתח. על שני הסניגורים הללו עיין: H. Beinart, *Records of the Trials of the Spanish Inquisition in Ciudad Real*, IV, Jerusalem 1985, Reg. s.v.

לרשימת העדים עיין בנספח.

29 עיין: fols. 21r-21v. ועיין בנספח למערך המשפט.

30 לשמות היושבים בקונסולטה עיין בנספח.

31 לשמות שאר הנוכחים כעדים למעשה עיין בנספח.

ג

תמונה משלימה על יהודי עיירה זו יוצאת לנו מרשימה חשובה מאוד שפרסם הפרופ' קארלוס קאריטי פארונדו.³² ברשימה זו נזכרים שישים ושמנה שמות של יהודים שהמירו דתם. אלא שהרשימה, שהוכנה במסגרת האינקוויזיציה ולצרכיה, לא פירטה אם הם יהודים שהמירו דתם ולא יצאו בגירוש, או שיצאו בגירוש לפורטוגל, ככל שניתן להסיק, והחליטו לשוב לעיירת מגוריהם לאחר שהמירו דתם בפורטוגל או בעיר גבול בספרד.³³ שיבה והמרה זו של מגורשים שיצאו ממקידה מוצאת תימוכין מן העדים שהעידו במשפטו של חואן קלדרון, כמתואר לעיל, שלפחות שישה מהם יצאו לפורטוגל, משם עברו לפאס וממנה חזרו למקידה לאחר שהמירו דתם. זאת ועוד, שמונה-עשר מן הנזכרים ברשימה נשאו ביהדותם אותו שם משפחה.

ואלה הן המשפחות: עזריאס (Açariás),³⁴ אדניה (Adaña),³⁵ אברבליה (Abravalla),³⁶ אלקהל (Alcalhal),³⁷ גביסון (Gauison),³⁸ מימרן,³⁹ טולידאנו (Toledano),⁴⁰ קאסטרינון,⁴¹ מואיסי (Mohese),⁴² אבן נינבלה (Aveninble),⁴³ חבריאלי (Jabariel),⁴⁴ אבן מנקו,⁴⁵ בהלול,⁴⁶ אבן חביב (Abenhabibe),⁴⁷ אבן אנבראן

- 32 עיין: C. Carrete Parrondo, 'La conversión de la comunidad hebrea de Maqueda en el siglo XV', *Sefarad*, XXXII (1972), pp. 141–147. את הרשימה הוא גילה בתיק אינקוויזיציה המצוי במדור נידונים מוריסקוס (מתאסלמים), Leg. 198, No. 23, ובו דפי 2r פוליו.
- 33 אברהם בהלול (Abraham Bahalul) המיר דתו בחרס די לה פרנטריה, שאליה הגיע מפורטוגל. הוא נקרא בנצרות אלונסו פרנאנדיס. עיין: קאריטי, שם, עמ' 145, הערה 15.
- 34 הם: אברהם, יעקב וזיוה, וכולם נקראו בנצרות בשם המשפחה Yañies.
- 35 הם: יעקב ויהודה (סנדלר), קיבלו את שם המשפחה די פלסנסיה (Plasencia).
- 36 הם: האב, שמו סוליימן; והבנים: משה ומאיר; סוליימן ומשה נטלו את שם המשפחה גונסאליס; הבן מאיר נקרא בנצרות דיאגו מרסין.
- 37 הם דוד ויוסי; בנצרות נטלו את שם המשפחה גוטיארס.
- 38 הם אברהם ויוסי; בנצרות נטלו את שם המשפחה גוסמן.
- 39 הם יוסי ויעקב; יוסי נקרא בנצרות בניטו סנצ'ס, ויעקב נקרא Alonso de Erran; כן נזכר יוסי מימרן שלישי, שנטל בנצרות את השם חואן באוטיסטה, שהיה חייט לפי מקצועו. ואין לזהותו עם העד חואן באוטיסטה, חקלאי שהעיד כעד תביעה נגד חואן קלדרון (הוא יהודה אבן שבת). שמו של חואן באוטיסטה זה ביהדותו היה יהודה Alholu, ועיין עליו לעיל.
- 40 הם: יצחק, חייט במקצועו, ויעקב. שניהם נטלו את שם המשפחה ריברה (Ribera).
- 41 הם: יעקב, בורסקאי במקצועו, ויצחק, טווה בדים. בנצרות נקרא יעקב בשם חואן סנצ'ס, ויצחק בשם אלונסו מרסין.
- 42 הם: שלמה ושמעיה, אב ובנו, שקיבלו את שם המשפחה רודריגס (כריסטובל וחואן).
- 43 הם: משה, שנקרא בנצרות חואן מנואל, ויעקב, שנקרא בנצרות אלונסו דל ואליי (Valle).
- 44 הם: יהודה, שנקרא בנצרות פרנאנדו די בדחוס, ויוסי שנקרא בנצרות גומס די מסה.
- 45 הם: משה, שנקרא בנצרות פרנאנדו, סנדלר (חסר שם המשפחה), ובנימין, שנקרא בנצרות דיאגו די לה פניה (Peña).
- 46 ארבעה אנשים נשאו שם משפחה זה, והם: משה ובנו יוסי, שנקראו בנצרות לופי פרנאנדיס וחואן

(Abenanbran),⁴⁸ חסיס (Hazis),⁴⁹ אַבְדּוּס (Abdus),⁵⁰ אלפארין (Alfarin).⁵¹ ברם היו גם כאלה שהמירו דתם והמשיכו לקיים את שם המשפחה היהודי.⁵² ואליהם יש להוסיף שמות של יחידים שהמירו דתם ואף מהם ככל הנראה היו בעלי משפחות. מניין זה של יהודים, שנערך ככל הנראה בעשור השני של המאה הט"ז, יש בו כדי ללמדנו על גודלה של קהילת מקידה בימיה האחרונים. היו ביניהם, כפי שהראנו לעיל, שמוראות הגירוש עברו עליהם וביאושם חזרו למקומם. מהם שהיו בעלי מלאכה וחקלאים שחזרו להתפרנס ממלאכתם, אך חסרים אנו פרטים על הרכוש שהשאירו אחריהם, אם יצאו בגירוש, ואותו ביקשו לקנות מחדש אצל מי שקנה אותו מהם, בתוספת טיוב הנכס. לכל הדעות יש לראות את מקידה כאחת הקהילות הבינוניות שנתקיימו בקסטיליה, שמספר ראשי בתי האבות שלהן היה בסביבות חמישים.⁵³ היא אחת הקהילות הקרובות לטולידו, שעיקר פריחתן במחצית השנייה של המאה הט"ו.

פרנאנדיס; אברהם ויעקב, שנקראו בנצרות אלונסו פרנאנדיס וכריסטובל פרס; יעקב שימש עד תביעה במשפט חואן קלדרון, ועיין לעיל.

47 הם: יצחק, שנקרא בנצרות דיאגו (סנדלר, zapatero), ומשה, שנקרא בנצרות חואן רודריגס די פראדה (Rodriguez de Prada).

48 הם: אברהם, שנקרא בנצרות אלונסו אלווארס; יעקב, שנקרא בנצרות גומס יאנייס (Yañez).

49 הם: מאיר חסיס (Hazis), שנקרא בנצרות דיאגו גוטיארס; רבי משה חסיס (Rabi Mose Hazis), שנקרא בנצרות חואן גוטיארס די גוטיארס (כך!) די קאדינאס (de Cadenas). הוא היחיד שנשא תואר זה בכל הרשימה.

50 הם: יעקב, שנקרא בנצרות לואיס פרנאנדיס; ושמעון, שנקרא בנצרות פיראנדו סנצ'יס.

51 הם: יהודה, שנקרא בנצרות חואן לופס, ואברהם, שנקרא בנצרות לואיס דל מרקאדו (Mercado).

52 הם: בנימין סרון (Saron), שנקרא בנצרות רודריגו סרון; יצחק צ'אמורו, שנקרא בנצרות פרנאנדו צ'אמורו. שם משפחה זה היה מצוי הן בקסטיליה והן בארגון.

53 על קהילות בגודל זה עיין: בער, תולדות (לעיל, הערה 5), עמ' 118, 254; H. Beinart, *Trujillo: A Jewish Community in Extremadura on the Eve of the Expulsion*, Jerusalem 1980

נספחות

א. הרכב בית הדין במשפט חואן קלדרון, תושב מקידה

שופטים:	עם שמעון (Çimon Abdus)
ליסנסיאדו אלונסו אַסקודרו, קנוניקוס של	בצ'יליר ברנאלדינו, כומר
אסטורגה, שופט בית הדין ושליחו	בניטו סנצ'יס, ⁴ recuero
כמבקר (Visitador) במקידה.	חואן די אושינה (Uxena)
אלונסו די מריאנה, שופט בית הדין ¹	חואן באוטיסטה, חקלאי (labrador) ⁵
תובעים:	חוקר לאישור עדויות במקידה:
מרטין חימנס, ליסנסיאדו ²	פרנאן גוטיארס, בצ'יליר די סנטה גאדיאה,
פרדו די אַספינוסה, עוזר לתובע	כומר בכנסיית סנטה מריה. תוארו: <i>jues por comision de los señores Inquisidores para la ratificación de los testigos</i>
הגנה: ³	
אלונסו די באינה, פרוקוראדור	עדים לאישור עדויות במקידה:
ברתולומי דל בוניליו, לטראדו	פראי אלונסו די מנה, ⁶ ויקאר במנזר
עדי תביעה:	קונספסיון במקידה
אנטוניו היראדור (Herrador)	פראי פרנציסקו די יפס, פרנציסקני
כריסטובל פרס, <i>recuero</i> (ביהדות שמו	פראי פדרו די [טאסו, פרנציסקני
יעקב בהלול ([Jaco Bahalul])	
פרנאן סנצ'יס <i>recuero</i> (שמא יש לזהותו	

- 1 עיין: H. Beinart, *Records of the Trials of the Spanish Inquisition in Ciudad Real*, IV, Jerusalem 1985, Reg. s.v.
- 2 עיין: ביינארט, שם, מפתח.
- 3 עיין עליהם: שם, מפתח.
- 4 ביהדות שמו היה יוסי מימרן (ועיין לעיל, במעשה השיבה בהואסקה בשנת 1465). ראה: קאריטי פארונודו (לעיל, הערה 32), עמ' 142, מס' 8, ברשימת יהודים שהמירו דתם. ברשימה נזכר בניטו סנצ'יס, חייט במקצועו, ואילו מקצועו של בניטו זה הוא מוביל פרדות (*recuero*). יוסי מימרן שני נקרא לאחר ההמרה חואן באוטיסטה, גם הוא חייט; ואין לקבוע את מידת הקירבה. קרוב משפחה (?) אחר, יעקב מימרן, נקרא לאחר ההמרה Alonso de Erran; קאריטי, שם, עמ' 144; המקור לשמות: Leg. 198, No. 23, fols. 1r-1v
- 5 ביהדות שמו Yuda Alholu. שם משפחה זה מצוי היה בין יהודי סן מרטין די ואלדיאגליסאס F. Cantera Burgos, 'La judería de San Martín de Valdeiglesias', עיין: (Valdeiglesias) (Madrid)', *Sefarad*, XXIX (1969), pp. 217 ff.
- 6 עיין עליו: קאריטי, שם, עמ' 145, הערה 15.

עדים להכרזה לזימון חואן קלדרון למשפט:	לוגיה, ממנזר סן פדרו מרטיר
חואן איבאנייס, נוטריון לרישום נכסי	בצ'לייר אורוואלן (Horvalen)
האינקוויזיציה	נוטריונים:
חואן די סן מרטין	חואן אוברגון ⁹
החוראדו פאנטוחה (jurado Pantoja)	דיאגו די פדרוסה, נוטריון בית הדין
חואן די גוטור	בטולידו, העתיק את עדויות התעודה
עדי סניגוריה:	וצרפן לתיק הנידון.
חואן חימנס, סקריסטן בכנסיית סן חואן	עדים באוטו־די־פי, 29 ביוני 1510:
פרנאן קברירה ואשתו דוניה קטלינה	פדרו די סוליס, ארסידיאנו די מדריד ¹⁰
דיאגו די לה סרנה ואשתו מריה די אידוברו	ליסנסיאדו די פונסיקה ¹⁰
(Ydobro)	מוסן חיימה פרר, קורחידור של טולידו
גונסאלו פרנאנדיס, סביליאנו, קונברסו ⁷	ליסנסיאדו רודריגו רונקיליו, אלקאלדי־
כריסטובל רודריגס, בנאי (mesonero),	מאיור של טולידו
קונברסו.	דון פדרו די סילבה
קונסולטה די־פי:	דיאגו די מרלו
אלונסו די מריאנה ליסנסיאדו ⁸	חואן קאריליו
אלונסו אסקודרו, ליסנסיאדו ⁸	פרנאנד אלווארס, אדון המקום Higaes
פרנציסקו די הרירה, שופט אורדינאריוס	חואן אוברגון, נוטריון בית הדין
מאיסטרי פראי דומינגו די ויטוריה, ראש	דיאגו לופס די טאמאי, נוטריון בית הדין
מנזר סן פדרו מרטיר	את פסק־הדין קרא במעמד האוטו־די־פי דיאגו
פראי אלונסו די לדסמה, מאיסטרי בתיאור־	די פדרוסה, נוטריון.

7 נזכר ברשימת יהודים שהמירו דתם. עיין: קאריטי (לעיל, במאמר, הערה 32), עמ' 143.

8 שופט אפוסטולי.

9 עיין: ביינארט (לעיל, נספח, הערה 1), מפתח.

10 במישורת קנוניקוס של טולידו.

ב. מערך המשפט

1509

1.12 פתיחת המשפט. התובע מגיש את כתב התביעה שלא בפני הנאשם ומציג את דברי עדויות התביעה ומבקש שיצורפו לתיק המשפט; ניתן צו להופעת הנתבע למשפט תוך תשעה ימים.

1.12 עדויות עדי התביעה:

אנטוניו היראדור (אשר את עדותו במקידה ב־9 במארס 1510)

כריסטובל פרס (אשר את עדותו ב־9 במארס 1510)

פרנציסקו סנצ'יס (אשר את עדותו ב־10 במארס 1510)

בניטו סנצ'יס (אשר את עדותו ב־9 במארס 1510)

חואן די אושינה (Uxena; אשר את עדותו ב־9 במארס 1510)

חואן באוטיסטה (אשר את עדותו ב־11 במארס 1510)

2.12 עדות הבצ'לייר ברנאלדו (אשר את עדותו ב־9 במארס 1510)

צו להופעת חואן קלדרון לדין נקרא בכנסיית סן חואן במקידה, הפארוכיה שאליה השתייך. חסר תאריך לחואן קלדרון ניתנו ארבעים יום להופעה לפני השופטים למשפט, אחרת יהא נידון שלא בפניו.

1510

10.1 בטולידו. התובע הופיע לפני בית הדין וביקש פתיחת הליכי משפט נגד חואן קלדרון כמורד בכנסייה וככופר.

11.1 בטולידו. התובע ביקש מינוי אפיטרופוס־מורשה וסניגור לנאשם. השופטים נענו לפנייתו.

15.2 בטולידו. התובע חזר וביקש מינוי מערכת סניגוריה לנאשם. אלונסו די באינה נתמנה פרוקוראדור וברתולומי דל בוניליו נתמנה לשמש כלטראדור.

16.2 התובע הגיש את כתב התביעה. הסניגור ביקש העתק וקביעת מועד לתשובה. ניתנו לו שלושה ימים.

20.2 אלונסו די באינה הגיש כתב טיעון של הסניגוריה.

23.2 בית הדין שלח הודעה לפרנאן גוטיארס, בצ'לייר די סנטה גאדיאה, והסמיכו לחקור עדים תושבי מקידה.

27.2 הסניגוריה הגישה שאלון לחקירת עדי הסניגוריה.

7.3 דיאגו די פדרוסה מוסר את כתב ההסמכה לפרנאן גוטיארס.

9.3 אנטוניו היראדור אשר את עדותו במקידה (עיין לעיל, 1.12.1509).

כריסטובל פרס אשר את עדותו במקידה (עיין לעיל, 1.12.1509).

הבצ'לייר ברנאלדו אשר את עדותו במקידה (עיין לעיל, 2.12.1509).

בניטו סנצ'יס אשר את עדותו במקידה (עיין לעיל, 1.12.1509).

חואן די אושינה אשר את עדותו במקידה (עיין לעיל, 1.12.1509).

10.3 פרנאן סנצ'יס אשר את עדותו במקידה (עיין לעיל, 1.12.1509).

- 11.3 חואן באוטיסטה אישר את עדותו במקידה (עיין לעיל, 1.12.1509).
הנוטריון דיאגו די פדרוסה סיים את רישום עדויות הסניגוריה.
14.3 פרסום העדויות שניתנו במשפט. בית הדין מאשר מתן העתק העדויות ומתן תשעה ימים לתשובה.
16.3 לאלונסו די באינה ניתן העתק דברי עדי התביעה בנוכחות ברתולומי דל בוניליו.
22.3 בטולידו. הסניגוריה מסיימת את טיעוניה.
15.4 התובע ביקש את סיום המשפט. הסניגור לא הצליח להציג עדים לטאצ'אס.
18.4 הסניגור הופיע שנית והודיע שלא הצליח למצוא עדים לטאצ'אס. סיום טיעון הצדדים. השופטים
קבעו תשעה ימים למתן פסק דין.
4.6 קונסולטה־די־פי. פה אחד הוחלט על שריפת חואן קלדרון בדמות.
29.6 פסק הדין הוכרז באוטר־די־פי שנערך בטולידו.

